

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“ПСИХОЛОГІЯ ПРАЦІ”
(для бакалаврів)

МАУП

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2009

Підготовлено кандидатом психологічних наук, доцентом *О. Л. Туриніною*, за редакцією доктора психологічних наук *Н. Л. Коломінського*

Перезатверджено на засіданні кафедри соціальної психології та соціальних технологій (протокол № 11 від 10.06.05)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Перезатверджено на засіданні кафедри соціальної психології та соціальної технології (протокол № 3 від 27.06.08)

Туриніна О. Л. Навчальна програма дисципліни “Психологія праці” (для бакалаврів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. — 14 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Психологія праці”, теми контрольних робіт, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2009
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна дисципліна “Психологія праці” є складовою програми підготовки психологів у МАУП.

Мета дисципліни — забезпечити професійну компетентність майбутніх практичних психологів шляхом ознайомлення з психологічними закономірностями трудового процесу, психологічними вимогами до особистості працівника, а також формування навичок здійснення відповідної психологічної допомоги співробітникам організацій, іншим клієнтам.

Зазначена мета зумовила зміст програми дисципліни, що відображає питання організації та змісту діяльності психолога на підприємстві.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН *дисципліни* **“ПСИХОЛОГІЯ ПРАЦІ”**

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
	Змістовий модуль I. Теоретичні засади вивчення трудової діяльності
1	Теоретичні основи психології праці
2	Психологічна характеристика трудової діяльності особистості
	Змістовий модуль II. Психологічні якості трудового процесу
3	Психологічні проблеми підвищення якості праці особистості
4	Психологічні аспекти нормування та безпеки праці
	Змістовий модуль III. Психологічні проблеми професіоналізації праці та зміст роботи психолога в трудовому колективі
5	Психологічний аналіз діяльності психолога праці
6	Профорієнтація і профадаптація в системі психології праці
7	Психологічні особливості професійного самовизначення особистості
Разом годин: 81	

ЗМІСТ
дисципліни
“ПСИХОЛОГІЯ ПРАЦІ”

Змістовий модуль I. Теоретичні засади вивчення трудової діяльності

Тема 1. Теоретичні основи психології праці

Психологія праці як галузь психології.

Предмет, завдання психології праці. Взаємозв'язок психології праці з іншими науками, галузями психології. Місце психології праці в діяльності практичного психолога. Методи психології праці. Психологічна характеристика методів опису, аналізу та оцінювання діяльності: предметно-функціональних, оперативно-логічних, сонато-графічних, психофізіологічних, психологічних.

Література [12; 13; 17; 20; 21]

Тема 2. Психологічна характеристика трудової діяльності особистості

Праця як суспільно-історичне явище. Ознаки праці, їх психологічний аналіз. Праця як специфічна діяльність людини.

Основні компоненти трудової діяльності. Мета і завдання як важливі компоненти трудової діяльності. Мотиви трудової діяльності та їх психологічна характеристика. Знання праці та їх психологічна характеристика. Поняття про робочі дії. Види робочих дій. Класифікація результатів трудової діяльності, їх психологічна характеристика. Психологічний аналіз поняття “трудова діяльність”. Співвідношення понять трудової та професійної діяльності.

Психологічні аспекти умов трудової діяльності.

Засоби трудової діяльності, їх психологічна характеристика.

Література [11; 14; 18; 12]

Змістовий модуль II. Психологічні якості трудового процесу

Тема 3. Психологічні проблеми підвищення якості праці особистості

Фактори, що впливають на якість праці.

Працездатність як внутрішній фактор, що впливає на якість праці. Прямі та опосередковані показники працездатності. Фази працездатності (за Б. Ломовим). Характеристика психічних станів особистості в процесі трудової діяльності. Поняття про функціональний стан особистості. Фактори, що впливають на функціональний стан особистості під час трудової діяльності. Психологічна характеристика оптимального та несприятливого функціональних станів працівника. Втома як вид несприятливого функціонального стану працівника. Ознаки, види та стани втоми. Відмінність понять “втома” і “стомлюваність”.

Монотонія як характеристика несприятливого функціонального стану працівника. Умови подолання втоми та монотонії особистості працівника.

Психічна насиченість та її вплив на якість праці особистості.

Стрес як вид несприятливого функціонального стану особистості в трудовій діяльності. Види стресу. Способи управління емоціями під час стресових трудових ситуацій.

Роль темпераменту у підвищенні якості праці особистості.

Вплив професійної мотивації працівника на якість його праці.

Вплив зовнішніх факторів на якість праці. Соціально-психологічний клімат у колективі та його значення у підвищенні якості праці. Роль робочого місця та робочої пози у підвищенні якості праці особистості.

Фактори середовища та їх вплив на якість праці особистості. Ефективність способів темпової організації трудової діяльності.

Література [1; 6; 9; 10; 12; 20]

Тема 4. Психологічні аспекти нормування та безпеки праці

Система нормування робочого часу на виробництві (за Ф. Тейлором).

Поняття про технічну норму робочого часу та її психологічний аналіз. Психологічні особливості технічної норми виробітку працівника. Психологічні причини виникнення аварійних ситуацій на виробництві. Фактори зниження ризику аварійних ситуацій та нещасних випадків, їх психологічний аналіз. Психологічні особливості трудової діяльності працівників аварійно-рятувальних команд.

Напрями, за якими здійснюється безпека праці та їх психологічна характеристика.

Література [10; 11; 16; 23; 28]

Змістовий модуль III. Психологічні проблеми професіоналізації праці та зміст роботи психолога в трудовому колективі

Тема 5. Психологічний аналіз діяльності психолога праці

Специфіка діяльності психолога праці на підприємстві.

Особливості роботи психолога праці у службах зайнятості та центрах профорієнтації. Основні функції та завдання психолога праці в різних установах: комплексна психодіагностика властивостей, якостей та систематичне вивчення соціальних і індивідуальних особливостей працівників; психологічне консультування керівників, підлеглих, колег, клієнтів, надання їм допомоги у самопізнанні, самоорганізації, творчому самовдосконаленні, подоланні негативних наслідків для їхньої особистості несприятливих умов довкілля; психогігієна, психопрофілактика з метою забезпечення повноцінного психічного існування, подолання впливу несприятливих факторів на особистість (спрямованості, емоційної сфери, здібностей тощо); експертна психологічна оцінка нових технологій, планів, програм, методів психологічної діагностики з метою визначення ступеня їх відповідності завданням творчого розвитку особистості.

Права та обов'язки психолога праці.

Література [3; 6; 8; 10; 11; 15; 21; 26]

Тема 6. Профорієнтація і профадаптація в системі психології праці

Професійна орієнтація як науково-практична система підготовки особистості до свідомого професійного самовизначення. Місце профорієнтації в системі психології праці.

Структура профорієнтації, її психологічний аналіз. Професійний відбір як виявлення придатності людини до конкретного виду праці.

Професіографія та її використання в профорієнтаційній роботі і професійному навчанні. Поняття трудової адаптації в психології праці. Психологічний аналіз рівнів трудової адаптації та їх взаємозв'язок.

Види трудової адаптації та їх психологічна характеристика.

Фактори, що впливають на трудову адаптацію.

Соціально-психологічна адаптація як вид трудової адаптації професіонала. Причини трудової дезадаптації працівників. Умови подолання трудової дезадаптації.

Література [2; 5; 6; 10; 11; 13; 16; 19; 26; 28; 30; 31]

Тема 7. Психологічні особливості професійного самовизначення особистості

Етапи професійного самовизначення особистості та їх психологічний аналіз.

Психологічні аспекти вибору професії особистістю.

Професійне навчання та підготовка кадрів як проблеми психології праці. Психологічні основи професійно-технічної освіти. Сутність виробничої освіти.

Психологічні закономірності формування професійних знань, навичок, умінь особистості.

Професійна самоосвіта та її психологічний аналіз.

Поняття про професійний життєвий шлях особистості, його структуру.

Психологічний аналіз подій на професійному життєвому шляху. Типи подій: актуальні, реалізовані, потенційні, “надпотужні”.

Поняття про біографічні кризи професіоналу, їх психологічний аналіз. Фази розвитку професіоналу.

Поняття про особистісний професійний план. Типи особистісного професійного плану, їх психологічна характеристика. Шляхи реалізації особистісного професійного плану.

Психологічні проблеми професійного “вигорання” особистості, професійної деформації особистості та їх подолання.

Поняття про індивідуальний стиль діяльності працівника, шляхи його формування.

Література [4; 5; 8; 11; 12; 24; 27; 29]

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Основні проблеми психології праці.
2. Особливості застосування методів психології праці.
3. Особливості проведення досліджень у психології праці.
4. Психологічні особливості взаємовідносин людей у трудових колективах.
5. Психологічні умови підвищення якості праці.
6. Психологічні умови профілактики та зняття втоми працівника.
7. Основні компоненти трудової діяльності.
8. Психологічні причини виникнення аварійних ситуацій та нещасних випадків на виробництві.

9. Психологічні особливості трудової діяльності працівників аварійно-рятувальних команд.
10. Психологічні особливості професійного самовизначення особистості.
11. Психологічні аспекти вибору професії.
12. Психологічні основи професійної освіти.
13. Професійна самоосвіта та її психологічний аналіз.
14. Фази розвитку професіонала та їх психологічний аналіз.
15. Психологічні закономірності формування професійних знань, навичок і вмінь особистості.
16. Психологічні проблеми професійного “вигорання” особистості.
17. Психологічні аспекти професійної деформації особистості.
18. Поняття профорієнтації в психології праці.
19. Соціально-психологічна адаптація працівника.
20. Умови подолання трудової дезадаптації працівника.
21. Специфіка діяльності психолога праці на підприємстві.
22. Особливості роботи психолога праці у службах зайнятості і центрах профорієнтації.
23. Основні завдання та функції психолога праці в різних установах.
24. Характеристика методів психології праці.
25. Предмет і завдання психології праці.
26. Психологічна характеристика трудової діяльності.
27. Засоби трудової і професійної діяльності, їх психологічний аналіз.
28. Фактори, що впливають на якість праці.
29. Характеристика психічних станів особистості в процесі трудової діяльності.
30. Вплив професійної мотивації працівників на якість їхньої роботи.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Предмет і завдання психології праці.
2. Взаємозв'язок психології праці з іншими науками.
3. Методи психології праці.
4. Праця як суспільно-історичне явище.
5. Праця як діяльність.
6. Основні компоненти трудової діяльності.

7. Мотиви трудової діяльності і їх характеристика.
8. Поняття про трудові дії. Види трудових дій.
9. Результати трудової діяльності, їх класифікація.
10. Психологічний аналіз поняття “трудова діяльність”.
11. Співвідношення понять “трудова діяльність” та “професійна діяльність”.
12. Засоби трудової та професійної діяльності, їх психологічна характеристика.
13. Фактори, що впливають на якість праці.
14. Працездатність працівника: питання, показники, фази.
15. Характеристика психологічних станів особистості в процесі трудової діяльності.
16. Поняття про функціональний стан особистості.
17. Фактори, що впливають на функціональний стан особистості під час трудової діяльності.
18. Психологічна характеристика оптимального та несприятливого функціональних станів працівника.
19. Поняття про втоми, її психологічна характеристика.
20. Відмінність понять “втома” і “стомлюваність”.
21. Поняття про монотонію, її психологічна характеристика.
22. Умови подолання втоми та монотонії працівника.
23. Поняття про психічну насиченість, її вплив на якість праці особистості.
24. Стрес: поняття, види.
25. Способи управління своїми емоціями під час стресових трудових ситуацій.
26. Роль темпераменту у підвищенні якості праці.
27. Вплив професійної мотивації працівника на якість його праці.
28. Вплив зовнішніх факторів на якість праці.
29. Соціально-психологічний клімат у колективі та його значення у підвищенні якості праці.
30. Фактори середовища та їх вплив на якість праці особистості.
31. Ефективність способів темпової організації трудової діяльності.
32. Психологічні аспекти нормування та безпеки праці.
33. Поняття про технічну норму робочого часу та її психологічний аналіз.
34. Психологічні причини виникнення аварійних ситуацій та нещасних випадків на виробництві.

35. Фактори зниження ризику аварійних ситуацій та нещасних випадків, їх психологічний аналіз.
36. Психологічний аналіз напрямів, за якими здійснюється безпека праці.
37. Психологічні особливості трудової діяльності працівників аварійно-рятувальних команд.
38. Специфіка діяльності психолога праці на підприємстві.
39. Аналіз діяльності психолога праці у службах зайнятості і центрах профорієнтації.
40. Основні функції і завдання психолога праці в різних установах.
41. Характеристика психодіагностичної функції психолога праці на підприємствах.
42. Характеристика психологічної та психопрофілактичної функції психолога праці на підприємствах.
43. Специфіка групового та індивідуального консультування психолога на підприємствах.
44. Експертна психологічна оцінка психологом нових технологій, програм, методів у виробничій діяльності.
45. Права та обов'язки психолога праці.
46. Поняття профорієнтації в психології праці.
47. Структура профорієнтації та її аналіз.
48. Поняття про професіографію.
49. Поняття про професійний відбір, роль психолога в його здійсненні.
50. Поняття трудової адаптації в психології праці.
51. Рівні трудової адаптації, їх зв'язок і психологічний аналіз.
52. Психологічна характеристика видів трудової адаптації.
53. Фактори, що впливають на трудову адаптацію.
54. Поняття про соціально-психологічну адаптацію.
55. Співвідношення понять “адаптація”, “адаптивність”, “дезаптація”, “дезаптивність” працівника.
56. Умови подолання трудової дезаптації працівника.
57. Причини трудової дезаптації працівника.
58. Поняття про професійне самовизначення особистості в психології праці.
59. Психологічний аналіз етапів професійного самовизначення особистості.
60. Поняття про професійне навчання.
61. Сутність виробничої освіти.

62. Професійна освіта: визначення, умови ефективного здійснення.
63. Психологічний аналіз професійної самоосвіти.
64. Професійні знання, вміння, навички: закономірності та умови ефективного формування.
65. Професійний життєвий шлях особистості: поняття, структура.
66. Події професійного життєвого шляху: визначення, типи.
67. Біографічні кризи особистості у психології праці, їх психологічний аналіз.
68. Фази розвитку професіонала.
69. Поняття про особистісний професійний стан.
70. Психологічна характеристика особистісного професійного плану.
71. Шляхи реалізації особистісного професійного плану.
72. Психологічні проблеми професійного “вигорання” особистості.
73. Психологічні аспекти професійної деформації особистості.
74. Психологічна характеристика знарядь праці.
75. Поняття “праця” у психології праці.
76. Поняття про професіограму.
77. Фактори, які зумовлюють успішність формування професійної придатності.
78. Психологічна характеристика складових професійної придатності.
79. Абсолютна та відносна придатність до професії: психологічна характеристика.
80. Шляхи формування індивідуального стилю діяльності працівника.
81. Психологічні особливості етапів профвідбору.
82. Поняття про психограму в психології праці.
83. Класифікація професій у психології праці.
84. Критерії ефективності роботи психолога праці на підприємстві.
85. Місце психології праці в діяльності практичного психолога.
86. Основні етапи розвитку психології праці.
87. Відмінність понять “працездатність” і “дієздатність”.
88. Вплив міжособистісних стосунків у колективі на продуктивність праці.
89. Поняття про професійну майстерність у психології праці.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРИ

Основна

1. *Активизация* человеческого фактора и эффективность труда. — К.: Наук. думка, 1990.
2. *Ананьев Б. Г.* Избранные психологические труды. — М., 1980. — Т. 1.
3. *Бондарев В. П.* Выбор профессии. — М.: Педагогика, 1989.
4. *Борисова Е. М., Логинова Г. П.* Индивидуальность и профессия. — М.: Знание, 1991.
5. *Вершинина Т. Н.* Взаимосвязь текучести и производственной адаптации рабочих. — Новосибирск: Наука, 1986.
6. *Грищенко К. К., Паников В. С.* Социально-психологические основы труда и управления / Под ред. Р. А. Ануфриевой. — К.: Наук. думка, 1974.
7. *Гильбух Ю. З., Верещак Е. П.* Психология трудового воспитания школьников. — К.: Рад. шк., 1987.
8. *Гуревич К. М.* Профессиональная пригодность и свойства нервной системы. — М., 1970.
9. *Душков Б. А.* Индустриально-педагогическая психология (труд, организация, управления). — М.: Просвещение, 1981.
10. *Климов Е. А.* Как выбрать профессию. — 2-е изд. — М.: Просвещение, 1990.
11. *Климов Е. А.* Психология профессионального самоопределения. — Ростов н/Д: Феникс, 1996.
12. *Котелова Ю. В.* Очерки по психологии труда: Учеб. пособие / Под ред. Е. М. Ивановой. — М.: Изд-во Моск. ун-та, 1986.
13. *Кулагин Б. В.* Основы профессиональной психодиагностики. — М., 1984.
14. *Лукашевич Н. П., Сингаевская И. В., Бондарчук Е. И.* Психология труда: Учеб.-метод. пособие / Под ред. Н. П. Лукашевича. — К.: МАУП, 1997.
15. *Лукашевич Н. П.* Социология труда. — К.: МАУП, 1994.
16. *Михайлов И. В.* Проблемы профессиональной зрелости в трудах Д. В. Сьюпера // *Вопр. психологии.* — 1975. — № 5.
17. *Основы производственной психологии и педагогики* / Под ред. Д. О. Сметанина. — К.: Вища шк., 1982.
18. *Общая психология* / Под ред. А. В. Петровского и др. — М.: Просвещение, 1988.

19. *Петков А.* Личност и психична адаптация. — София: Наука и изкуство, 1987.
20. *Платонов К. К.* Вопросы психологии труда. — 2-е изд. — М., 1970.
21. *Психология труда.* — М.: Профиздат, 1979.
22. *Психологический словарь* / Под ред. В. В. Давыдова и др. — М.: Педагогика, 1998.
23. *Сероштан Н. А., Алфкин М. П., Кулиш С. А. и др.* Социология труда: Учеб. пособие для экон. спец. вузов. — Харьков: Основа, 1990.
24. *Сафин В. Н., Ников Г. П.* Психологические аспекты самоопределения личности // Психол. журн. — 1984. — № 4. — С. 65–74.
25. *Сколько Вам лет? Линии жизни глазами психолога* / Под ред. А. А. Кроника. — М., 1993.
26. *Синяевский В. В.* Психолого-педагогические основы профессиональной адаптации учащихся профтехучилищ. — К: Рад. шк., 1985.
27. *Толстых А. В.* Возрасты жизни. — М., 1988.
28. *Шпак Л. Л.* Становление рабочего: адаптация и воспитание рабочих кадров. — М.: Профиздат, 1987.
29. *Шавир А. А.* Психология профессионального самоопределения. — М.: Педагогика, 1981. — 96 с.
30. *Щёкин Г. В.* Профорентация в строительстве. — М.: Стройиздат, 1990.
31. *Щёкин Г. В.* Профорентация и привлечение молодежи к труду. — К.: Знание, 1989.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни “Психологія праці”.....	3
Зміст дисципліни “Психологія праці”	4
Теми контрольних робіт	7
Питання для самоконтролю	8
Список літератури.....	12

Відповідальний за випуск	<i>А. Д. Вегеренко</i>
Редактор	<i>С. Г. Рогузько</i>
Комп’ютерне верстання	<i>О. Л. Тищенко</i>

Зам. № ВКЦ-4165

Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Друк ротатійний трафаретний. Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»
03039 Київ-39, пр. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб’єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*